

Volkstuin- en Recreatietuinvereniging Bodegraven

Clubblad

**Tiende jaargang
September 2016 no: 3**

Verenigingsblad van de Volkstuin- en Recreatietuinvereniging Bodegraven
Opgericht november 1972
Tiende jaargang no. 3 september 2016

Bestuur:

Piet van Kooten tel.: **0172-612786**
(vicevoorzitter/penningmeester e-mail: pietvankooten@casema.nl
wnd. tuincommissaris West) Koninginneweg 139 2411 XN Bodegraven

Mandy de Wit tel.: **06-18378178**
(secretaris) e-mail: froggy76@live.nl
Waagpoort 16 2411 SC Bodegraven

Arjen Boekhorst tel.: **0172-611811**
(winkelcommissie) e-mail: arjenbaukje@icloud.com
De Deel 3 2411 SH Bodegraven

Jan van der Neut tel.: **0172-616019**
(tuincommissaris Oost) e-mail: janvdneut@gmail.com
Vossestaart 19 2411 ML Bodegraven

Bert de Ruiter tel.: **0172-615279**
(tuincommissaris Oost) e-mail: ruiter108@zonnet.nl
Dirk Bavolaan 5 2411 TX Bodegraven

Uitnodiging oogstfeest

17 september 2016

Beste tuinleden,

Op zaterdag 17 september a.s. organiseren we voor alle leden weer een smakelijk en gezellig samenzijn in de vorm van een Oogstfeest. Iedereen is welkom en bij dezen ook van harte uitgenodigd om een bijdrage te leveren! De locatie is in en buiten bij de Polderhof en je bent welkom vanaf 13.00 tot uiterlijk 15.00 uur.

Net als vorig jaar is het de bedoeling dat we gaan proeven van elkaars zelfgekweekte en -gemaakte gerechten. Wat uw bijdrage inhoudt, maakt niet uit. Salade, soep, taart (zoet en hartig), sap, groente- en fruithapjes, eiergerechten, brood, etc....alles is

welkom!!

Vind je het leuk om een gerecht te leveren, geef dit dan voor 12 september even door aan Mandy de Wit (froggy76@live.nl).

We denken niet alleen aan leden die zorgen voor een eigengemaakt eten,

maar ook aan collega's die willen helpen bij het klaarzetten en opruimen.

Leuk als je ook komt!

Van het bestuur

Beste medetuinders,

Hoera, de jaarlijkse regenmaand september is weer aangebroken. Daar kunnen we blij mee zijn! Of misschien toch niet?

Hoe we het weer ervaren, zal in belangrijke mate afhangen van de stand van zaken op onze tuin. Gaan we nog voor een laatste rondje najaars- en wintergroenten, bijv. andijvie, dan is af en toe een mals buitje niet verkeerd. Willen we in september eens flink de mouwen opstropen voor een grote najaars schoonmaak op onze tuin dan houden we het waarschijnlijker liever wat droger. Met als het even kan nog een mild najaarszonnetje erbij.

Blijft natuurlijk staan dat onze tuinen in september zo nu en dan een buitje goed kunnen gebruiken. Zeker de vroege spitters onder ons zullen er blij mee zijn.

Nu de term najaars schoonmaak toch is gevallen gelijk maar even de vraag: Hoe staat het daarmee? Tuinen die de achterliggende maanden normaal zijn onderhouden –iets wat voor de meeste gelukkig nog geldt!– hebben zo'n beurt niet nodig. De laatste zomergroenten worden van het land gehaald, de resten van de bonenplanten worden netjes op een hoop geharkt, de bonenstokken worden schoongemaakt en opgeborgen en her en der op de tuin komen de eerste kale plekken tevoorschijn. In ons tuinhuisje hangen we alvast de winterjas gereed, misschien komt de spitvork al tevoorschijn en verder redden we ons wel.

Helaas ziet het bestuur zowel op het perceel West als op Oost ook tuinen waar gedurende het hele jaar te weinig gebeurt. Dat begint al in de voorjaarsmaanden wanneer er onvoldoende wordt ondernomen om de grond los en bouwklaar te maken. In grond die onvoldoende is bewerkt heeft zaaien en poten niet zo veel zin. In de maanden mei en juni wordt dat vanzelf zichtbaar. De plantjes die zijn aangeslagen moeten dan wedijveren met het onkruid dat omhoog schiet. Grondbewerking begint dan noodzakelijk te worden, schoffelen ook.

Blijven deze acties uit dan is het begin juli, bij het aanbreken van de zomervakantie, eigenlijk al een verloren zaak. Voor de najaars schoonmaak geldt dan opeens een heel ander verhaal. De tuin meter voor meter gaan opschonen, is dan eigenlijk het enige wat nog soelaas biedt. Zo gaat u met een schone tuin de winter in.

Even terzijde, heeft u te maken met een verwaarloosde tuin, dan kan dat allerlei oorzaken hebben. Misschien kwam u vanwege moeilijke privéomstandigheden niet aan tuinen toe, of was het gewoon druk op uw werk; het kan allemaal.

Hoe dat ook zij; het bestuur stelt het wel op prijs wanneer u tijdig bij uzelf te rade gaat met de vraag: Heeft verder tuinen nog zin? Moet u die vraag met 'nee' beantwoorden, meldt u uzelf dan voor 15 november af bij het bestuur? U voorkomt daarmee dat het bestuur aanmaningsbrieven moet versturen en andere acties moet ondernemen om uw tuin op tijd schoon te krijgen voor de volgende huurder die misschien al maanden op de wachtlijst staat.

Dat de vereniging nog steeds groeit en bloeit is gelukkig wekelijks te zien in de verruimde Polderhof. Er wordt koffie geschonken, er worden inkopen gedaan en de laatste nieuwtjes worden uitgewisseld. Enthousiast blikken we terug op de datum van 11 juni jongstleden, toen de prachtige aanbouw officieel in gebruik werd genomen. De heer Dirk Boekhorst, een van de oprichters van de vereniging, verrichte de openingshandeling. Het is zo'n moment waarop je je opeens weer realiseert dat onze tuinvereniging al ruim veertig jaar aan Bodegraven verbonden is.

De impuls die het verenigingsleven op 11 juni kreeg door de feestelijke heringebruikname van de Polderhof krijgt hopelijk een vervolg op zaterdag 17 september aanstaande. Net als vorig jaar organiseert een aantal actieve leden weer een oogstfeest/proeverij. Bij het openslaan van dit blad prijkte de uitnodiging u al tegemoet. Komt u ook en helpt u Mandy en Caroline mee om er weer een succes van te maken?

Wie bij het oogstfeest niet meer aanwezig zal zijn, althans niet meer als voorzitter, is Frank. Op de laatstgehouden bestuursvergadering heeft hij aangegeven zijn taak nu echt te willen beëindigen. Namens de vereniging willen we Frank bedanken voor de ontspannen manier waarop hij zich voor de vereniging heeft ingezet. Ook zijn we blij dat Piet als vicevoorzitter zijn taken voorlopig wil overnemen. Verderop in dit blad leest u Franks afscheidbericht. Wat natuurlijk blijft staan is dat we met z'n allen reikhalzend uitzien naar de man of vrouw die zich komt melden met het aanbod om de vereniging gedurende een aantal seizoenen te leiden. Voelt u zich geroepen, meldt het ons!

Wat u nog te goed had, is de kennismaking met onze nieuwe secretaris Mandy de Wit. In dit nummer stelt zij zich aan u voor.

De volgende clubkrant zal bij leven en welzijn verschijnen in december en dan zoals altijd samen met de zadengids van Garant Zaden bij u worden bezorgd. Tot die tijd wenst het bestuur u een goed najaarsseizoen toe, met veel tuinplezier.

Even voorstellen: Mandy de Wit

Hallo allemaal,

Mijn naam is Mandy de Wit, ik ben de opvolger van Maaïke ten Haken en dus de nieuwe secretaris van de vereniging.

Toen mij werd gevraagd deze functie over te nemen heb ik daar uiteraard eerst over nagedacht.

Al snel ging ik akkoord. Als je ergens zo kan genieten en plezier kan beleven is het geen moeite iets terug te doen!

Ik ben 39 jaar en gelukkig getrouwd met Harold.

Op 'Het Kookstation' ben ik dagelijks met veel plezier aan het werk.

Ook bij ijs & koffiesalon 'De Zoete Inval' ben ik regelmatig op de werkvloer te vinden.

Oost 14, dat is mijn plekkie. Kom gerust eens langs!!

Groetjes,

Mandy de Wit

Afscheidsbericht Frank Busker

Beste tuinders,

Dit is mij laatste boodschap aan u als ex-voorzitter van de vereniging. Na een maandje Amerika en Canada bezoeken, mag ik weer in het Hollandse verblijven. En dat is helemaal niet verkeerd. Na al het natuurgeweld van de afgelopen maand, qua

landschappen en dierenwereld in die verre landen, blij dat ik weer gewoon in ons mooie groene, platte en waterrijke landje terug ben. Maar nu mijn droeve plicht om u gedag te zeggen, veel kennis en plezier toe te wensen met uw natuurgeweld in de tuinen. U heeft een prachtige hobby en ik hoop dat u dat zo waardeert.

Ik wens ook het zittende bestuur veel wijsheid en plezier toe in de komende jaren. Belangrijk dat u er bent voor de leden. Zelf heb ik een hoop geleerd van deze vereniging, de samenhang, de omgeving, de betrokken partijen als gemeente, waterschap, politie, burens,

bestuur en vooral de leden.

Bedankt voor uw vertrouwen en medewerking, zoals ik die heb ervaren.

Rest mij om u nogmaals op te roepen om voor een aantal jaren een bestuursfunctie te vervullen. Het zittende bestuur heeft aanvulling echt nodig en voor het voortbestaan van de vereniging is het belangrijk dat u zich beschikbaar stelt!

Maak er samen wat van!

Frank Busker

Vers van het land – Romige knolselderijsoep met paddenstoelen

Na een natte en koele zomer is de oogst van onze tuin minimaal. Behalve de knolselderij, die doet het erg goed. Dat wordt dus veel knolselderij eten en ik heb vast een lekker soeprecept gevonden. Knolselderij is trouwens goed als aardappelvervanger te gebruiken, bijvoorbeeld in boerenkoolstampot of hutspot. Hij maakt het gerecht een stuk minder zwaar en komt tevens van pas voor wie even wat minder koolhydraten wil eten.

Ingrediënten voor 4 personen:

1 ui
2 teentjes knoflook
2 eetlepels olijfolie
1 knolselderij
125 ml kookroom
1 kippenbouillonblokje
200 gram paddenstoelenmelange
1 eetlepel tijm
4 takjes selderij
zout en peper

Werkwijze:

Pel en snipper de ui. Schil de knolselderij en snijd in kleine blokjes.

Doe 2 eetlepels olijfolie in een soeppan en fruit de ui op laag vuur.

Pers 1 knoflookteentje uit en voeg toe.

Voeg de blokjes knolselderij en de tijm toe en bak gedurende 5 minuten mee.

Voeg 1 liter water toe, verkruimel het bouillonblokje en voeg toe.

Laat 10 minuten zachtjes doorkoken.

Voeg de kookroom toe en laat nog 5 minuten doorkoken.

Pureer de soep met een staafmixer en breng op smaak met peper en zout.

Zet de soep uit tot gebruik en warm vlak voor het serveren nog even door.

Vlak voor het serveren:

Borstel de paddenstoelen voorzichtig schoon, snijd de onderkantjes eraf, en laat zoveel mogelijk heel of snijd in grove stukken.

Verhit een koekenpan en voeg 2 eetlepels olijfolie toe en bak de paddenstoelen gedurende 5 minuten op hoog vuur.

Pers het tweede knoflookteentje uit en voeg toe.

Breng op smaak met peper, zout en nog een beetje tijm.

Knip de selderij fijn.

Verdeel de paddenstoelen over de soepborden en schenk er de soep bij.

Strooi de selderij erover als garnering. Lekker met stokbrood en kruidenboter.

Eet smakelijk!

Caroline Zwaneveld

Wijs met groenbemesters (3)

In het vorige clubblad is een aantal groenbemesters beoordeeld op hun sterke en zwakke punten. Het betrof hoofdzakelijk kruisbloemigen: bladrammenas, bladkool en gele mosterd. Dit keer zijn de vlinderbloemigen en de grasachtigen aan de beurt.

Vlinderbloemigen zoals de klavers worden in de biologische landbouw nog wel gebruikt voor inzaai onder een dekvrucht, zoals bijvoorbeeld graan, vlas, erwten of veldbonen. Dit gebeurt vooral met de grootbladige witte klaver of de witte cultuurklaver.

Diverse handboeken bevelen aan om witte en rode klaver te telen onder de rode kool. Dit zou de vlinders misleiden en zodoende vraatschade door rupsen kunnen voorkomen. Of deze praktijk echt valt aan te bevelen, is de vraag. Voorbeelden ervan ben ik nog nooit tegengekomen. De vraag is bovendien of de klaver zich wel kan ontwikkelen onder het veelal snel groeiende kolenblad. En omgekeerd; of de klaver de kool niet in de weg gaat zitten en de groei ervan belemmert.

Buiten kijf staat wel dat deze groenbemester een echte stikstofbinder is; iets wat de opbrengst van de dekvrucht ten goede kan komen.

Behalve de witte klaver kennen we ook de rode, de Perzische en de Alexandrijnse klaver. Met name deze laatste twee staan als zeer productief bekend. Ze zorgen er voor dat er veel organische stof (humus) in de bodem komt en dat is goed voor de bodemvruchtbaarheid.

Verwelkingsziekte

Wie nu denkt straffeloos jaar in, jaar uit klaverzaad uit te kunnen strooien over zijn braakliggende stukken grond, komt echter bedrogen uit. Ook hier is het zaak de vereiste wijsheid te betrachten en niet zomaar blindelings aan het werk te gaan. De schimmel *Verticillium dahliae*, ook wel bekend als de verwelkingsziekte, ontwikkelt en vermeerdert zich prima op de klaver. Gevoelig voor deze schimmel zijn onder meer de aardappelen en de aardbeien. Teel deze daarom niet op een perceel waar klaver heeft gestaan.

De klaverteelt trekt bovendien het wortellesieaaltje aan; het aaltje dat zorgt voor lelijke, afgestompte worteltjes. Kortom, wilt u aan de slag met klaver, zorg dan voor een goede roulatie met intervallen van 4 tot 6 jaar.

Een laatste kanttekening; klaver heeft een nogal lage C/N-verhouding (zie het vorige clubbladnummer voor meer uitleg hierover); dus na het onderwerken komen de vertering en het vrijgeven van stikstoffen snel op gang. Daardoor is het twijfelachtig of het vervolggewas hier nog van profiteert.

Behalve de bovenstaande vlinderbloemigen kennen we ook de grasachtige groenbemesters. Bekend is het Engels, Italiaans, en Westerwolds raaigras. Ook de

granen, zoals winterrogge, worden tot de grasachtigen gerekend. Raaigras is zeer in trek vanwege het uitgebreide wortelstelsel dat de planten vormen en dus uitstekend geschikt om verslemping van de grond tegen te gaan. Na het afmaaien blijft in de grond een belangrijke hoeveelheid organische stof achter. De C/N-verhouding van raaigras is hoog; vergelijkbaar met die van bladkool. Dat betekent dus: een trage vertering en weinig uitspoeling. Als u aan de slag gaat met grassen, kunt u het beste kiezen voor het Engels raaigras. Deze groenbemester vermeerderd aaltjes slechts in beperkte mate en minder dan de overige grassen doen.

Granen zijn multifunctionele groenbemers. Ze zijn uitstekende bodembedekkers, geven een goede doorworteling en dienen daarnaast ook als vanggewas. Winterrogge en Italiaans raaigras worden regelmatig als mengsel aangeboden en dan als combinatie ingezaaid. Grassen en ook rogge staan echter wel bekend als groenbemers waarop aaltjes snel vermeerderen. Om die reden zijn er ook mengsels waarin het aandeel grasachtigen bewust beperkt wordt gehouden, bijvoorbeeld 25 procent winterrogge en 15 procent raaigras of wikken. De resterende 60 procent bestaat dan bijvoorbeeld uit wintererwten, waarover straks nog meer!

Soedangras

Diverse zaadhandelaren maken momenteel behoorlijk reclame voor soedangras als groenbemester. Het gaat om een voor Nederlandse begrippen tamelijk nieuwe soort die een aaltjeswerende en mogelijk ook nog eens een schimmel- en onkruidwerende werking zou hebben.

Hoe gaat dat in zijn werk? Door de teelt van soedangras vermeerderd het wortellesieaaltje, zo valt op internet te lezen. Echter, na het onderwerken van het gras zou er tijdens de vertering een blauwzuurachtig gas vrijkomen dat de aaltjes doodt.

Dat klinkt mooi, maar ook hier blijkt: komt u een nieuwe, u onbekende groenbemester tegen; probeer dan altijd eerst op zoek te gaan naar meer informatie daarover. Na enig zoekwerk vond ik op internet een professioneel onderzoek uit 2005, waar de aaltjeswerende werking van soedangras wordt vergeleken met die van Afrikaantjes, zoals u weet dé bestrijder van het wortellesieaaltje. Dit onderzoek is te zien via:

aaltjesschema.nl/Portals/0/Documenten/Groenbemers/tagetes%20beste%20keus.pdf.

Op proefveldjes die sterk waren aangetast door het wortellesieaaltjes teelden de onderzoekers drie verschillende rassen Afrikanen, en soedangras. Voor deze nieuwe groenbemester pakte de proef negatief uit. Voordat de gewassen werden gemaaid en ondergewerkt werden er grondmonsters genomen. Daaruit bleek dat de populatie aaltjes op de proefveldjes waar Afrikanen hadden gestaan flink was teruggedrongen, terwijl deze op de veldjes met soedangras juist vermeerderd was. Dat strookte met de verwachting, maar de resterende vraag is dan natuurlijk wel: verdwijnen de aaltjes, nadat het soedangras wordt ondergewerkt? Om dat te achterhalen, werd twee keer een monster genomen; een maand na het onderwerken en twee maanden erna. Uit dit laatste monster

bleek niet dat het aantal aaltjes significant was verminderd. Met andere woorden: wat de verpakking van een groenbemester ook belooft, probeer altijd te checken of een en ander ooit bewezen is.

Omdat de soedangrasplant een imponerende plant is en ruim 2 meter groot kan worden (zie foto) kan het kweken ervan het tuinplezier zeker vergroten. Het perceel waarop u

kweekt, kan het seizoen erna echter beter niet als kweekgrond worden gebruikt; een belangrijke kanttekening.

Al lezend zou de gedachte op kunnen komen: Is eigenlijk ooit bewezen dat het inzaaien met groenbemesters werkt? Inderdaad, dat is dé hamvraag. Je kunt je heel lang verdiepen in de vraag hoe iets zou moeten werken, maar houvast heb je pas wanneer dit ook is aangetoond.

Gelukkig; onderzoek naar het effect van groenbemesters is schaars, maar het is er! In de eerste plaats attendeer ik u graag op het onderzoeksartikel "*Wintererwten en winterwikken*

hebben potentieel als vlinderbloemige groenbemester". Dit onderzoek is in 2013 gepubliceerd door Inagro, een Belgisch praktijkgericht onderzoekscentrum voor land- en tuinbouw. Doel van het onderzoek is te achterhalen wat het effect is van vier soorten groenbemesters die in het najaar worden ingezaaid op zomerteelt van –in dit geval– broccoli. De onderzoekers geven een volledige tijdstabel, waarop de datum van inzaaien, maaien en onderwerken en planten te zien is. Dat is van belang, want zoals eerder gezegd is het altijd lastig inschatten hoe snel de stikstof van de ondergewerkte groenbemester beschikbaar komt voor het vervolggewas.

Stikstofresidu

De groenbemesters die worden onderzocht kunnen laat worden gezaaid, namelijk tussen half oktober en half november. Zaaidatum van het onderzoek was 28 oktober. De onderzoekers zaaiden vier groenbemesters: rogge, wintererwt, winterveldboon en bonte wikke. Het afmaaien en onderwerken van de groenbemesters gebeurde begin mei. Daarbij werd ook het stikstofresidu (nitraat) in de bodem gemeten. Dat bedroeg los van de groenbemester 10 kg per ha.

25 juli, dus twee maanden later, werd de broccoli geplant. Daarbij vond opnieuw een stikstofmeting plaats. De resultaten zijn interessant: de stikstofvrijstelling van de rogge bleek matig, namelijk 94 kg, die van de winterveldboon lag met 135 kg beduidend hoger. Het meeste stikstof werd echter vrijgegeven door de bonte wikke en de wintererwt; resp. 161 en 168 kg!

In oktober werd er geoogst en bleek de hogere stikstofafgifte van de vlinderbloemigen zich door te vertalen in een significante meeropbrengst van de broccoli. Het proefveld dat was ingezaaid met rogge bracht 10769 kg broccoli per hectare op. De overige opbrengsten lagen daar met 1,5 à 2 ton boven: 11463 kg/ha (wintererwt), 12236 kg/ha (winter veldboon) en 12944 kg/ha (bonte wikke).

Omdat de winterveldboon te veel ruimte liet voor onkruidontwikkeling en daardoor nogal bewerkelijk was, kwamen de wintererwten en de winterwikken in dit onderzoek uiteindelijk als beste uit de bus.

Zoals gezegd oogt het onderzoek zorgvuldig en wel in die mate dat ik een experiment met wintererwten of –

winterwikken, voorafgaand aan de kolenteelt best een keer zou aandurven.

Voor de duidelijkheid geef ik hierbij nog even het **schematische stappenplan**:

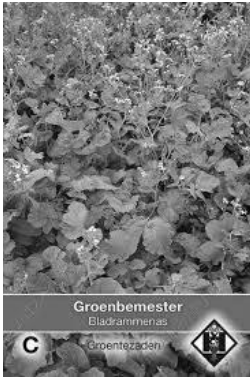
Inzaaien groenbemester	28 oktober
Afmaaien/ onderwerken	begin mei
Uitpoten plantjes hoofdteelt	25 juli
Oogsten hoofdteelt	oktober

Voorjaarsgroenbemesters

Van hetzelfde onderzoeksinstituut, Inagro, vond ik een onderzoek waarbij het effect van voorjaarsgroenbemesters op de broccoliteelt is uitgezocht: **”Voorjaarszaai vlinderbloemige groenbemesters vóór een late groente.”** Omstreeks begin april werden er drie vlinderbloemigen ingezaaid: Alexandrijnse klaver, voederwikke en zomerveldboon. Een vierde proefveld werd bewust braak gehouden, op een vijfde werd een niet-vlinderbloemige ingezaaid. Eind juni/ begin juli werden de groenbemesters afgemaaid en ondergewerkt. Tevens werd er een voorraad runderstalmest door de bovenlaag heengewerkt, waarna de broccoliplanten werden uitgepoot.

Vijf weken daarna werd met grondmonsters gekeken hoe het met de stikstofbeschikbaarheid in de bodem was gesteld. Op het braakliggende terrein was sprake van een toename van 12 kgN/ha naar 47. Op het perceel met de Alexandrijnse klaver steeg de stikstofbeschikbaarheid van 8 kgN/ha naar eveneens 47. Deze groenbemester voegde dus qua stikstofvoorziening in het geheel niets toe, al kan het zo zijn dat het aanwezige onkruid het vrijkomen van stikstof heeft tegengewerkt.

Ook de niet-vlinderbloemige, in dit geval phacelia, was geen verrijking. Sterker nog, na het onderwerken ervan onttrok de plant zelfs stikstof aan de bodem voor de vertering. Goede resultaten gaven in deze proef wel de voederwikke (van 6 naar 79 kgN/ha) en de zomerveldboon (van 17 naar 70). Dit betaalde zich uit in een steviger gewas met een hogere opbrengst; zij het dat het verschil geen 1,5 tot 2 ton per hectare bedroeg, zoals in de vorige proef, maar enkele honderden kilo's. Toch, al met al bevat ook dit onderzoek een stevige aanwijzing dat het inzaaien van groenbemester loont.

Ook hier nog even het schema:

Inzaaien groenbemester	5 april
Afmaaien/ onderwerken	eind juni
Uitpoten plantjes hoofdteelt	2 juli
Oogsten hoofdteelt	medio september

Mocht de artikelenserie over groenbemesters u inspireren om er het komende seizoen mee aan de slag te gaan; meld het de redactie! We zijn benieuwd naar het resultaat (red.).

